دەزی فەلسەفە 4 : گەمژە (دەبەنگ) ناتوانێت فەلسەفییانە بیربکاتەوە.. ئازاد حەمە

فەلسەفەسازیی کردەیەکی ئاوەزداری قووڵە. ئەمەوادەکات فەلسەفەکردن بریتیبێت لە وردەکاریی ڕاڤەکاریی، پرسیارسازیی کراوە و فرەبیرکردنەوە. کەواتە بەڕێ گەوجاندن (دەبەنگاندن)و فەلسەفاندن یەکناگرنەوە، هیچ نەبێت لە بەرئەوەی گەمژەکان ناتوانن فەلسەفییانە بیربکەنەوە. لەم بارەیەوە تێگەیشتن زۆرە و لەم باسە کورتەدا بەشێکیان دەخەینە بەرباس.

سەرەتا دەبێت بزانین بیرکردنەوەی فەلسەفی چییە؟ئەمەبێتە کە ئێوەمان زانی ئەوکاتە لەوە حاڵیدەبین بۆ گەمژە (دەبەنگ) ناتوانێت فەلسەفییانە بیربکاتەوە. بیرکردنەوەی فەلسەفی کردەیەکی خودیە و خودی فەلسەفەکردنیش ئەزموونەکە لە بیرکردنەوە. بیرکردنەوە، کە فەلسەفیی دەبێت بەهۆیەوە فەلسەفەکردن چێکەرەدەکات. کەواتە، فەلسەفەکردن لەناو بیرکردنەوەدا دێتەدونیاوە و هەنگاوەکانی خۆی دەنێت. گرنگیی ئاوەزی مرۆڤیش لەوەدایە، کە سازێنەری بیرکردنەوەیە؛ واتە دروستکەری فەلسەفەیە.

بەواتایەکی فراوانتر، دەڵێین: فەلسەفەکردن بەگشتی چێژێکە بە تێگەیشتن لە خودی چێژی ژیان، لە بەختەوەریی و ئازادیی تاك. دیدگای هزرەڤانە گەورەکانی مێژووی هزریش گەواهیی ئەوە دەدەن، کە فەلسەفە هەمیشە پرسیارە گەورەکانی ناو ژیانی مرۆڤی جووڵاندووەتەوە. بەدڵنیاییەوە کاتێک بیری ڕەخنەیی لەسەر بنەمای فەلسەفیی قووڵ بێت، هەڕەمەکیی و بێبناغە نابێت و دیرەکی هزریی ڕۆژئاوایش لەو بارەیەوە وانەیەکی زۆری پێگوتوینەتەوە.

بیرکردنەوە فەلسەفییەکان لە هیچەوە دروستنابن و ئامانج و پەیامی خۆیان هەیە. ئەوەتا بیرکردنەوەیەک لەگەڵ بیرکردنەوەیەکی تر یان دژە Anti، یان کە Proەکە . لەم ڕێگایەشەوە بۆچوونەکان یەکتر پەسەنددەکەن، یان ڕەتدەکەنەوە. ئەمەیش کاری هەمیشەیی فەلسەفە بووە و مێژووی هزری فەلسەفیش بەڵگەیە لەسەر ئەم لایەنە. بەپێی چێژی بیرکردنەوە چێژە بۆ ژیان، ویستە بۆ تێگەیشتن لە ئازار و ڕەهایی و لە پەرۆشیی مرۆڤ بۆ مانەوە و خۆکامڵکردن. گشت ئەم گووتنانەش بۆ کەسی گەمژە (دەبەنگ) هیچ مانا و بەهایەکی نییە. لای خوارەوە ڕوونیدەکەینەوە بۆ:

گەمژە(گەوج و دەبەنگ) بێتوانا و ناکارزانە لە ئاست بیرکردنەوەی فەلسەفیی. ئەمە دەرئەنجامە، هۆکارەکەش ئەوەیە،کە گەمژە ئاشنانییە بە ئامرازەکانی بیرکردنەوەی فەلسەفیی(شیکارکاریی، ئارگومێنتهێنانەوە، بیرکردنەوەی ڕەخنەیی و....). هەروەها کەسی گەمژە (گێل) توانای گومانکردن و لێکدانەوەی بێئەندازی□ لاوازە و چیپێبڵێیت خۆشباوەڕانە پەسەندیدەکات.ئەمە وادەکات پرسیارسازی ئەو مانای□ ب□ گەمژە نەبێت؛ بۆ گەمژە ئاسانە بێچەندوچۆن شت وەک خۆی قبوڵبکات.
گەمژە کەسێکی جدی و ووردکار نییە و بەسەر شتەکاندا بازدەدات و خێرا خێرا لەبیریان□د□کات. تەنانەت توانای وەستانی هەستیارئاسایانە و تێڕاماناویانەی لەسەر پرسەکانیش نییە. گشت ئەمانەش دژە فەلسەفەن. لەوە ترسناکتر ئەوەیە گەمژە(گێل) لە گومان دەترسێ و لەبەردەم پرسیارسازیشا لاوازە. سروشتی فەلسەفە وایە،کە هیچ یەک لەو خەسڵەتانەی کەسی گەمژەی لا پەسەند نییە.
کەواتا□ ل□رە دەپرسین: گەمژەکان پێویستیان بە فەلسەفە هەیە؟ ئەڵبەتە نەخێر. بۆ گەمژە فەلسەفە نەک بەس پێویست نییە؛ بوونیشی نییە. فەلسەفە چ پێویستدەکات هەبێت،کە هەموو شتێ سادە و ڕوونبێت.
بۆیە بەبێ گومان□و□ دەڵێین: ئەرکی فەلسەفە بە پلەی یەک بەرەنگاربوونەوەی گ□م□ژ□ییە(دەبەنگییە). لەبەرئەوەی لەناو گەمژەییدا بیرکردنەوە بەرهەمهێنەر نییە و سادە و ڕواڵەتییشە. بۆیە گۆکردنی (نەخێر) بۆ گەمژە ئاسان نییە. لەبەرئەوەی گەمژە لە دیدگا و بۆچوونی نوێ دەترسێت و ناتوانێت شتێ بخاتەسەر خەرمانەی ئەوەی سەبارەت بە دیاردە یان ڕوودا□ک دەگووترێت. لێرەوە دەکرێت ئەوەش بڵێین، کە بۆ گەمژە(دەبەنگ، گێل) سەختە بپرسێت بۆ؟
سەرنجدەخەینەسەر ئەو لایەنەی، کە گەمژەیی بۆئەم زنجیرە باسە گەورەترین تەگەرەیە لەبەردەم فێربوون و پەروەردە. یان گەمژەیی تەقەلایەکە بۆ خۆدزینەوە لە بیرکردنەوە و تێگەیشتن. فەلسەفە،کە دروستکەری بیرکردنەوە و تێگەیشتنە بەرەو فێربوونی □اق□ و گومان و ڕەخنەمان دەبات. ئەمە وادەکات بێژین بڵاوبوونەوەی فەلسەفە، یان گرنگیدان بە فەلسەفە لەناو دامەزراوەی پەروەردە و خوێندنی باڵا ئاستی زانین جۆراوجۆر و قووڵدەکات.
کەسی گەمژە لەبەرئەوەی خاوەنی پاشخانێکی فەلسەفیی یان هزرێکی ئاوەزیی قوڵ نییە ڕێک پێچەوانەی دڵخوازانی (شارەزایانی) فەلسەفە لە قسەکردن و گفتوگۆدا ڕەفتاردەکات. چۆن؟ کەسی گەمژە دەخوازێ بە سادەیی و سەرپێی چارەسەری گشت پرسە سیاسیی و کۆمەڵایەتیی و ئابووریی و دەروونیەکان بکات و خاوەنی هیچ بیرۆکە و ئایدیایەکی ئایندەیی نییە. ئەمە وایلێدەکات نەزانێ هەڵەی لۆجیکی چییە و

ڕاستی چۆن لەدایکدەبێت و بە خەڵک خەمی ئەوەیەتی بگات بە دەرهاویشتە و ئاکام.
بە پێیئەوەی گەمژە بیرچەقبەستوو و بیرکورتە، توانەی ڕەتکردنەوەی بەچوون و ڕاڤەی بەچوونی نییە و لێبوردەییەکەشی سادە و کاتییە.
هەندێ بیرگەشەگیر و کۆنخوازە کە بەئاسانی ناتوانێت پێمانبڵێت بە ئەمە بکەین و بەو ئەوی دی نەکەین. باشە بە گەمژە ئەوەندە نافەلسەفییە؟ لە بەرئەوەی گەمژە هیچ لەسەر ئارگومێنت(بەڵگە)، بەڵگەهێنانەوەی لۆجیکی، هەڵهێنجان، پاساوهێناوەی لۆجیکی و..چی و چی نازانێت. ئەم لایەنانە کە پایەکانی بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە و بیرکردنەوەی لۆجیکیانە دروستدەکەن لە زەینی گەمژەدا مانا و بەهای نییە.
هاوکات گەمژە نافەلسەفییە نەک دژە فەلسەفە. گەمژە نازانێت بە فەلسەفە چی ئەنجامدەدرێت بۆیە ناتوانێت دژایەتی بکات و بە ئەو چۆنوچون و پرسیارکردن و سەکردنەوە لە قسە و گفتووگۆ پێویستناکات، ئیدی ئەو لەرێوە بە فەلسەفە قسە بێئەوەی بزانێت ناواخنی فەلسەفە چییە. کەچی لای ئەهلی فەلسەفە مشتومڕی ئاوەزەیی، مەشقێکی هزرییە، کە بنەما لۆجیکییەکان دەیبەنەڕێوە. بۆیە بیری ئازاد و بیرکردنەوەی سەربەخۆ بە گەمژەکان ئەو گرنگییەی نییە.
ئاسۆی بیری فراوان و بەرین لە کەسی گەمژەدا بەدیناکرێت. ئەوەی بەدیدەکرێت زۆر قسەکردن و چەنابازییە و هیچیتر. سەرباری ئەوە، دیدگای جیاواز بە گەمژە بەهای نییە. بە گەمژە تەنها ئەوە گرنگە کە ئەمە قسەبکەین و بەس، کە قسەشمانکرد بڵێین: (بەڵێ). بەڵێ تاکە شتە، کە گەمژە لە گووتنیدا زیرەکە. بەواتایەکی دیکە، بیرەکە و بەچوون بە گەمژە بوونی نییە. ڕاستی هەر ئەوەیە،کە گوتراوە، گووتنی تر بە گەمژە سەرئێشەیە و پێویستناکات.
فەلسەفە سەرقاڵی ڕاڤەکردنی جیهانە، گەمژەیەتی سەرقاڵی خۆیەتی. یان بابڵێین فەلسەفە باشترین ئامرازە بۆ گۆڕینی جیهان، گەمژە خۆشی پێناگۆڕدرێت. بۆیە فەلسەفە هەردەم بە داهێنانی ئایدیای نوێ و سەردەمییەوە سەرقاڵە. فەلسەفە لە خەمی مرۆڤایەتییە، لە خەمی ئازادی و هاوڕێیەتی و مافە. گەمژەکان(دەبەنگەکان، گەوجەکان) تەنها لە خەمیخۆیانن و بەس. هەرچی فەلسەفەیە کار لەسەر ئاستبەرزکردنەوەی فێربوون و پەروەردە دەکات تا ڕووبەری زانین و فێربوون بەرین و بێسنووربکات؛ بەوەش فەلسەفە لەکۆتاییدا ئاست بە گەمژەیی(دەبەنگیی) دادەنێت.

ئازاد حەمە

پرۆفیسۆر لە فەلسەفە لە زانکۆی سلێمانی

ئەم با بەتە درێژەی ه□ یە...............